

AZ IFJÚSÁG TARSADALOMSZEMLÉLETE

S AJTÓBAN és közéletben napról-napra mind többet szerepelnek az egyetemet végzett fiatalság egyesületei, melyek az utóbbi esztendőben szinte gombamódra: tömegesen és szabálytalan elosztásban nőttek ki a magyar talajból. Az évek óta csöndesen, vidéki kiszállásokkal működő Országos Széchenyi-Szövetség mellé állott nemrégén a Budapesten előadássorozatot rendező Bartha Miklós-Társaság, s legújabban a Magyar Holnap Társaság, a Wesselényi Reform-Klub és még több hasonló egyesülése a „harmincéveseknek“, melyek a még tanuló diákságtól, a valóságos egyetemi hallgatóktól külön szervezkednek, bár a diákság némely alakulásai is, így a szegedi egyetem Bethlen Gábor-Köre és az újpesti Főiskolai Szociálpolitikai Intézet körül csoportosuló fiatalság egészben véve ugyanoly színezetű munkásságot akarnak kifejtetni, mint a felnőttek, a harmincévesek szervezetei. Viszont az utóbbiak a negyvenéves korig, sőt azontúl is egyesítik magukban a hasonló törekvésűeket. Így áll elő a 18—20 évtől egész 40—45-ig egy homogén tömeg, melynek törekvései mellett hogy nem lehet figyelem nélkül elhaladni, arra bizonyíték a politikai körökből is mindgyakrabban felhangzó bírálat hangja. Mivel az elismerés, szimpátia, valamint a rendreutasítás és ócsárlás hangjai pártkülönbség nélkül jelentkeznek, azaz a fiatalság e mozgalma mindeddig még nem illeszkedett be a „felnőttek“ politikai szisztémáiba: ebből magából megállapíthatjuk, hogy itt valami újról, a magyar társadalom fejlődése során eddig szokatlan jelenségről van szó.

Az egyesületek sokféle színű, egymásba játszó spektruma, valamint az a körülmény, hogy egymástól függetlenül, még csak nem is konkurrens vállalatként alakultak meg, nem téveszthet meg bennünket a mozgalom homogeneitását illetőleg. Új nemzedék áll előttünk, bontogatva szárnyát, mely még gyöngye arra, hogy a magasba, az alkotó munkához vigye, bár ez új nemzedék, az ifjúság természetes gondolkodásával, a helybenmaradásért, a repülés nehézségeiért persze nem a saját szárnyát okolja, hanem az „öregeknek“ rája nehezdedő lomha súlyát, önző rosszindulatát. Az objektív szemlélő, akinek sikerül magát kornélkülivé elképzelni, kénytelen e húsz születési évet átfogó fiatalságban új nemzedéket pillantani meg, s benne új ideákat, új gondolkodásbeli és társadalmi struktúrának csiráit keresni.

A nélkül, hogy az egyes társaságok működését közelebbről elemeznénk, a legutóbbi hónapok sajtóközleményei is megerősítik azt a benyomásunkat, hogy ez a fiatalság elsősorban társadalmi kérdésekkel foglalkozik, sőt társaságokba tömörülésének is a magyar tár-

sadalmi kérdések iránti érdeklődése az oka. Ez érdeklődés egyrészt kritikából, másrészt a meglévő viszonyok megváltoztatására törekvő reformkísérletekből tevődik össze, azaz ez új nemzedék többé-kevésbé függetlenítette magát a századvégi és századeleji társadalomszemlélettől, mely ma még, bár sok korrekтивummal, közéleten, sajtón, hatóságokon egyformán uralkodik, s melynek legfőbb programpontja az úgynevezett történeti középosztály, s ennek ápolása vagy legalább formális fenntartása.

A legújabb nemzedék jellegzetes vonásait kutatva, éppen e történeti középosztályhoz való viszony a lényeges kérdés.

Félszázaddal ezelőtt a magyar középosztály fizikailag is egybeesett, azonos volt a privilégumait, s vagyona nagyrészt elvesztett köznemességgel, helyesebben a műveltebb vidéki nemességgel, mely viszont műveltségével együtt tekintélyét, vezető szerepét, állami befolyását is megtartotta. Ez a „gentry“-nek is nevezett társadalmi osztály még évtizedeken át nagyfokú vitalitást tanúsított és szinte a század végéig kezében tartotta a törvényhozás, központi és vidéki hivatalok, vármegyei hatóságok vezető pozícióit. Vitalitásának bizonyítéka, de előfeltétele is volt, hogy az alatta álló társadalmi osztályok tehetséges és törekvő tagjait nem taszította el magától, hanem nagy liberalizmussal megkönnyítette azoknak önmagához való áthasonulását. A „gentry“ ez asszimilálóképessége úntig ismeretes és közmondásos, a nélkül, hogy kiterjedését ma statisztikaüag, vagy csak hozzávetőleges mértékkel is meg tudnánk fogni. De előtanulmányok nélkül is világos, hogy a középfokú oktatás szabadsága igen sok alacsonyabb születésű fiúnak adta kezébe az érettségit, vele az egyetemi tanulmányoknak és annak lehetőségét, hogy államtisztviselői vagy hasonló elismert tekintélyű polgári pályára lépve, történeti családba beházasodják, vagy másként asszimilálódjék a vezető osztályhoz. Nem lehet kétség benne, hogy a századeleji és a világháború alatti ily középosztály csak kis töredékében származott azon „bene possessionati“ családokból, melyek 48 előtt a vármegye intelligenciáját, az igazi gentryt tették ki, — a nagy tömeg városi vagy bevándorolt német családokból, egészen kis, egytdkes vagy birtoktalan, armális nemesektől, köztük igen sok tót kisnemes-től származott, akikre nézve nagy emelkedés volt, ha a régi, alispáni, szolgabírói családok utódaival ugyanazon társadalmi osztályba juthattak. Sokkal kisebb mértékben táplálta a magyar parasztság, vagy a falusi és városi iparosság ezt a folyton kiegészülő középosztályt, mely a legutóbbi évtizedekben is fényesen megbizonyítá a régi magyar nemesség kulturális kvalitását, s beolvasztó erejét.

De a század elejének kapitalizsdkus és intellektuális társadalmá mind bonyolultabbá vált, s mind több hatalmi pozíciót termelt ki magából, melyet az eddigi középosztály nem tudott többé magának lefoglalni. Sok esetben meg sem próbálta ezt. A kapitalizsdtikus pozíciókat így foglalta el nagy tömegekben a zsidóság, melyet egészében a régi középosztály még ha akarta is, sem tudott volna asszimilálni. A nemesség utódai túlságosan rábízták magukat az ő természetes asszimiláló erejükre, s mindinkább elmulasztották az új társadalmi erőknék s azok vezető köreinek befolyásolását. Így csúsztak ki kezük-

ből régi domíniumok, melyeknek új időkben fokozott, el sem képzelt fontosságuk és befolyásuk lett, köztük a hírlapírás, az irodalom, a tudomány, az egyetemek, s általában az iskolák, melyek az ő embe-
reiknek hosszú időn át nem nyújtottak társadalmi pozíciót, s ezért a régi középosztálytól el is hanyagoltattak. Mindez pedig egyúttal propaganda-és hatóerő-csökkenést is jelentett. Mikszáth és Herczeg költészete még éppenséggel nem ellensége e történeti középosztálynak, de a már asszimilálatlan Móricz Zsigmondnál a paraszt a főszemély, s az ő korábbi, évtizedes munkássága erősen hozzájárult a középosztályt illető illúziók rombolásához.

Egészen véve elmondhatjuk, hogy a század első tizedében főként az intellektuális pályákon ott állnak, elszigetelve bár, egyénenkint, de elég nagy számmal a jövő vezetői, akik nem e történeti középosztályból jöttek elő, de már nem is asszimilálódnak hozzá. A régi középosztály látszólag még kormányoz, de új ideákat már nem termel. A gondolkodók, az alkotó művészek és írók, legyenek még annyira „jobbaldaliak“ is, — elég itt Prohászka Ottokárt említenünk — nem érzik magukat e középosztály tagjának és vele szemben legjobb esetben a jóindulatú közömbösség vagy azon elnéző kritika álláspontját foglalják el, mellyel nemzeti társadalmi osztály iránt, belső érzésük szerint is, tartoznak.

Ehhez a csoporthoz lehet számítani az intellektuális alkotók utolsóelőtti korosztályát is, melynek ma ötven év körüli tagjai ugyan az idősebbek és a harmincévesek közt érzik magukat, egyikhez sem tartozva, de elszigetelt fejlődésükkel kétségtelenül előkészítették e fiatalok mostani „lázadását“, helyesebben az eddigi középosztályról leszakadását.

Mert amit a 40—50 év körüliek a század elejének individualisztikus irányához híven egyenként éltek át, azt kezdik meg . tudatosan, csoportokba verődve, kollektív egységként a harmincévesek. Egyik szárnyuk vezetője bátran kimondja, hogy ők tulajdonképp nem tartoznak többé a középosztályhoz, s kiválásukkal együtt vállalják az új közösségeket. „A mai fiatalság már leszámolt azzal, hogy a középosztály mint olyan idejét múlta, hisz önmaga is részese a középosztály nagy elproletárosodó folyamatának“, mely a háború nagy valutaromlásának és az arra következett gazdasági berendezésnek természetes következménye. Ehhez képest „az új ifjúság testvéreinek érzi fizikális nagyközössége valamennyi tagját; testvéri sorsában érdeklődőleg fordul az ifjú munkás, az ifjú földműves, az ifjú magántisztviselő felé; elődei antik (?) osztálygőggjét levetette már“. S ámbár e kissé határozatlan, elnagyolt kifejezések az ifjúság egy szélsőnek tartott szárnyáról hangzanak el, mégis jellemzik az átlagot, az egész ifjúsági tömeget is, mely bár részben még a régi középosztályban született, mégis nemcsak belső összefüggést nem érez a ma még fennlévő középosztály idősebb, hatalmi szervezetben élő tagjaival, hanem az elszakadásnak, soha oda nemtartozásnak következményeit is levonva, tudatosan akarja kifejleszteni kapcsolatait a középosztály alatt levő társadalmi osztályokkal. Ennek a törekvésnek nagy erősséget, s idővel kizárólagosságot fog kölcsönözni a magyar cserkészlet és

levente-intézmény, melyek a régi középosztály korlátain áttörve, valóban testvéri kézzel akarják nevelni a városi iparos és a falusi parasztfjúságot.¹ Az ifjúságból hallatszó hasonló hangok helyett legyen szabad az újpesti Főiskolai Szociális Telep vezetőtanárának szavait idéznem, aki a társadalmi korlátok e lerombolásának konzekvenciáit levonva, egyenesen új szocializmusnak nevezi az ifjúság új törekvéseit:

„Mi tehát ez a mozgalom?“ „Nagy nevelőmunka a társadalmi közösség felismerésére. Alapja: a rendszer és organizáció. Mint nevelő munka, eszméjét a szocializmusnak új, változott és szeretném mondani, helyes fogalmában keresi és véli megtalálni. A szocializmus eszméje a társadalmi közösség felismeréséhez akar hozzásegíteni, amely közösségekben nem tűnik el és nem mosódik el az egyén és annak érdeke, ami nélkül nincs társadalom és nem lehet társadalmi haladás sem. A szocializmus eszméjének tartalma tulajdonképpen az egyén és a társadalom helyes viszonyát akarja megteremteni és a társadalomban és a társadalomnak élő egyént munkájában és célkitűzésében irányítani... A szocializmus eszméjének tartalma: a közös célokba helyezett egyéni érdeknek a szociális kötelességhez és szociális felelősséghez való viszonyából kialakult társadalmi rend, mely az eszközökben és az eredményekben az igazságot fejezi ki. Ennek az eszmének normatív ereje tehát az igazságos társadalmi rendben jelenik meg.“

A társadalmi igazság ilyen és hasonló eszméivel gyakran találkozunk a világtörténet társadalmi rendszereiben, így Aquinói Szent Tamásnál, a jus naturae filozófusainál, vagy akár a modern keresztény-szocializmusban, annak mind rajnai és wesztfáliai katolikus ágában, mind most kialakuló berlini protestáns formájában. A fenti sorok szerzője minden doktrinéségtől mentesen Carlyle és Ruskin idealizmusát, Rodbertus, Wagner Adolf és MacDonald organikus felfogását és Széchenyi Istvánt jelöli meg forrás gyanánt, melyből ő az ifjúság ez új mozgalmához állandóan erőt akar meríteni. Csakugyan, főként Carlyle és Ruskin formátlan, de végtelen emberszeretete, s Széchenyi Istvánnak embernevelő törekvései mintául szolgálhatnak — nem az alkotó munka mikéntjéhez, hanem a saját léleknek a nagy munkára való előkészítéséhez.

Persze az irodalmi példák emlegetése az ifjúság egy elég hatalmas részére egyelőre kis hatással van. Már volt alkalmam kifejteni,⁸ hogy a háborús évek elnagyolt tanulmányai következtében fiatalságunknak épp ez a rétege erősen hátramaradt; ezt a műveltségi hiányt azóta sokan próbálták pótolni halmozott olvasmányokkal, miből néha inkább zavar, mint tisztánlátás származott; mások viszont kenyérkeresetük után járva, az alapfogalmak tisztázásáig sem jutottak el, holott ma talán társaságuk számára kulturális és társadalmi programokat kell készíteniük. Innen érthető e fiatal íróknak feltűnő járatlansága a szellemi dolgok exponálásában, mely különösen a legfiatalabbakat magukban egyesítő társaságokban, így a „Híd^{ec} folyóirat körében és a Bartha Miklós-Társaság kiadványaiban észlelhető. Gondolataikat gyakran oly nehézkesen

¹ V. ö. Asztalos Miklós: Az ifjúság és a falu népe, Magyar Szemle 1929.

² kötet, 168. l. és Aradi Zsolt: A magyar falu és a cserkészek, u. o. 8. k. 175. l.

³ Erődi Harrach Béla a Szociálpolitikai Évkönyv, I. kötet, 1912—1929, 18. l. Ez a kötet az újpesti Intézet rendkívül érdekes beszámolója, melyre külön felhívjuk olvasóink figyelmét.

⁴ A mai ifjúság korosztályai, Magyar Szemle, 1928. III. k. 136—139. l.

adják elő, hogy a Kölcseytől kifogásolt Berzsenyi-kifejezés: „gőztorlatok alpesi“, jut eszünkbe olvasásukkor, tartalmilag pedig alig lépnek ki azon fogalmi körből, melyet Szabó Dezsőnek az utóbbi tíz évben írt munkái nyújtanak. Míg azonban Szabó Dezső igen nagy világirodalmi olvasottsággal bír, s ez akkor is meglátszik munkáján, mikor egyszerűen magyar és székelyföldre alkalmazott victorhugói romantikát kever össze szintén francia naturalizmussal, addig e fiatalok, kik még tanítványainak nevezik magukat, tipikus unius libri emberek, korlátolt olvasmánnyal, és korlátolt horizonttal. Elképzelhető azután a káosz, mely megszületik, ha a szabódezsői romantikonaturalizmus regényeiből készítenek maguknak nemzeti világnézetet, sőt kulturális és világpolitikai utópiákat is.

Mert utópiánál egyébként alig nevezhetők ez ifjúsági szárny elképzelései a parasztkultúráról, a parasztklasszicizmusról, a magyarság keleti hivatásáról, a „keleti kultúrzónáknak“ egy „kultúrunióba“ foglalásáról, az Orientáhs Tudományok Egyeteméről, a Keleti Kultur Parlamentről és hasonlóról, melyek a szabódezsői hatások mellett, sajtóságos keverékben, a Népszövetség körül sürgő-forgó nagy szervezkedés hatását is tanúsítják e fogékony „fiatalokra“. Természetesen mindezen új ideákat a meglévő viszonyokkal erős ellentétben *fejlesztik* ki: termelőik mindegyre büszke tudatában vannak a távolságnak, mely őket a mától, a mai állami, hatalmi és társadalmi szervezettől elválasztja. A múltat persze, s a legyőzendő jelent, egyre úgy képzelik el, hogy minél könnyebben legyőzhető legyen, így pl. a magyarság keleti hivatását illető „gőztorlataikat“ arra alapítják, hogy valami „tranzító-kultúrgondolat“ élt a magyarságban, mely szerint „a magyarság eltulajdoníthatatlan történelmi hivatása és kötelessége az, hogy a nyugati szellem nagy alkotásait közvetítse Kdét felé.“ Ez persze hibás elgondolás szerintük (a valóságban komoly ember úgysem állította ezt eddig sem), de érthető, mert a „magyar feudalizmus uralmi viszonyának és az uralkodó családtól való függésének naív kulturális továbbvitele“, mellyel szemben a „magyar öncélúság első parancsa: kiszakadni minden erővd az úgynevezett keresztény-germán kultúrközösségből“, s a germánság utánzása hdyett a „magyar kollektív népi ldket“ alakítani ki. Mint e papirosízű mondatokból látható, a fogalmi káosz az ú. n. turánizmust is magához ölelte, mdynek értelmetlensége a forradalmak óta e nélkül is dég zavart okozott és okoz a gyöngé, félművdt főkben, s ráhelyezkedvén az új alapra: a turáni népekkel rokon magyar lélek nyugatellenes, nyugatmentes gondolatára, csakúgy ömlik a szerzőkből az „öncélúság“, a „saját adottságunk“, a „magyar kultúra arcának tökéletes hangsúlyozása“, az „új magyar mentalitás“, az „új magyar szellemisség“, az „új parasztideológia“, az „öncélú magyar mentalitás“ kétségtelenül ósmagyar és öncélú kifejezése. Mindezt egy oly írójuknak két nyomtatott oldaláról írtam ki, aki szerint az egész magyar irodalom, Szabó Dezsőig, egyszerű német kölcsönzés, az igazi „ösi“, „népi“ irodalom ezután fog eljönni, vele az igazi magyar kultúra, mely nemcsak hogy valami Egyesült Államokat fog a németektől keletre lakó népekből összehozni, hanem ebben a szervezetben vezető szerepet is fog játszani,

sőt, ki tudja, nem fogja-e az egész emberiség kultúráját is a mai marazmusból őseréjének átöntésével regenerálni!¹ Legjellemzőbb az említett társaság e turáni szárnyára, hogy a magyar népi őserő himnuszait pongyola, színtelen és magyartalan budapesti ujságnyelven írják, — stílust Szabó Dezsőtől és Móricz Zsigmondtól eleddig nem sokat tanultak.

De bármennyire bizarr jelenség is ez egyébként lelkes és őszinte ifjúsági szárnynak, hogy úgymondjam kulturális donkihótiizmusa, gyökere ennek is ugyanabban a társadalomszemléletben van, mely az egész ifjúsági réteget jellemzi. Színbeli árnyalatok kétségtelenül vannak; van olyan csoport is, mely a történeti középosztály fenntartását szükségesnek látja, s az új társadalmat e körül, mint középpont, akaratbeli és intellektuális gyúpon körül akarja elrendezni: de még e legkonzervatívabb szárnyon sem a középosztály sorsa többé a központi probléma, hanem az, miként lehet az alsóbb társadalmi osztályokat fölemelni, kinevelni, anyagilag megszervezni, s azután az összes nemzeti osztályokból egyetlen magyar társadalmat kialakítani.

Ez új társadalomszemlélet nemzeti, magyar alapjaihoz nem férhet kétség még ott sem, ahol a liberális korszak „nemzet“ fogalmát már elhagyják és helyébe a „népet“ állítják. Talán nem csalódom, ha az új társadalomszemlélet kiindulópontjánál tanok és doktrínák helyett mindenütt érzést, mégpedig a részvétet látom: a magyar lélek részvétét, szerető sajnálkozását a testvéreken, a „koldusokon“, a zseléleken, az egy-két holdas gazdákon, a földműves-munkásosztályon, a tanyai tudatlanságon, tüdővészén, a városi munkásosztály proletárgondjain. Ez a részvét csak magyar részvét lehet, magyar szívből ered, távol minden doktrínától s eltanulható társadalomszervezési törekvéstől. Mint ilyen, érzelmi dolog, s innen a gyakori túlzások, minő pl. a „három millió koldus“ mint szentimentális könyveim, — innen a folytonos érzelmi túlfűtöttség, a soha nem lankadó pátosz, mely gyakran alpátoszba megy át, innen a „márciusi ifjúsággal“ való párhuzam, melyet szívesen alkalmaznak önmagukra, bár józanabb megfontolással maguk is rájönnek, hogy a márciusi ifjúság valóságos társadalmi munkateljesítményével nem sokra mehetnének a küzdelemben, mely nem vérrel, non forradalommal, hanem a „konzervatív reform“ organikus átalakulásával, tehát esztendők megfeszített tanulmányaival és társadalmi munkájával kell hogy lefolyjon és célt érjen.

Ugyancsak az érzelmi kiindulópont magyarázza a mozgalmak ezidei agrár jellegét, nemcsak azért, mert az ifjúság gyökerei Budapest helyett a vidék talajába nyúlnak le, hanem a forradalmak óta immár tíz esztendőn át állandóan érvényesülő agrár érdeklődés következtében is. Tudjuk, az ipari munkásság vezetőinek 1918 és 1919-i menthetetlen politikája a közhangulatban minő antipatiákat keltett fel, s éveken át népszerűtlenné tette az ipari munkásság helyzetének javítására törekvő szociálpolitikát. Ennek a ressentimentnak lehet

¹ V. ö. Györy János: Elképzelt paraszt klasszicizmus. Magyar Szemle, 1930. VIII. k. 60—64.11.

még valami szerepe abban, hogy az ifjúsági mozgalmak ma még kissé érdektelenül mennek el a városi munkásság és iparososztály mellett, bár e téren annál nagyobb elismerést érdemel Erő'di-Harrach Béla újpesti szervezetének szociális munkája az újpesti és rákospalotai munkásnegyedekben, — a vezetése alatt álló ifjúságtól felvett tüdőbeteg-térkép, mely házanként kimutatja a fertőző és nem fertőző betegeket, sokkal megdöbbentőbb, mint akár a leghosszabb ankétok frázishalmaza. Amilyen szép és eredményes, részvét- és szeretetteljes szociális munkát végeznek az újpestiek, olyant szeretnének végezni a tanyai kerületekben a szegedi Bethlen Gábor-Kör tagjai, akik még csak kezdetén állanak munkájuknak.¹ Hasonlóképpen emberi érzés szólalt meg a Wesselényi Reform-Klub kezdeményezésében, amikor teljes megértéssel a Badacsony szépségeinek fenntartása iránt, első kérdésnek mégis az ott munkaalkalmat talált ipari munkásság elhelyezések biztosítását látta.

Mégis általában az agrárkérdés van előtérben, amint ez a felében agrárlakosságú Magyarországon természetes is. Itt persze szintén hosszú vonala az egymásba folyó árnyalatoknak, elkezdve az úrgyűlölő, birtokosgyűlölő földosztás híveitől, akik új agrárreform követelésével már eddig is elég ellenséget szereztek az egész mozgalomnak, nemcsak azoknak, akik azt hirdetik. A fiatalságnak természetesen a nagybirtok tűnik először szemébe, mint ahogyan ez mai nagy kiterjedtségében tényleg jellemzi is hazánk agrártársadalmi struktúráját. Viszont az is természetes, hogy a naiv „parasztideológiában“ leledző álmodozók azt is el tudják hinni, hogy ha ceruzavonalakkal darabokra szelnénk a nagybirtokok térképét, ezzel már újra rendeződne a birtokviszonyok és velük az egész agrártársadalom. De az ifjúság többsége kétségkívül világosan látja a birtokkérdésnek példátlanul komplex voltát, látja a nehézségeket, melyeket a legutóbbi földreform megismétlése, vagy csak annak propagandisztikus emlegetése is hozhatna; tisztában van a termelési, üzemi kérdésekkel, melyek, míg meg nem oldhatók, addig a legtisztább emberszeretet is hiába zúzná szét a nagybirtokot, mért hiszen ez ma mégis csak termel, eltart, sőt sok helyütt a mezőgazdasági ipar bevezetésével is törekszik nemcsak „többet termelni“, hanem, ami ennél fontosabb, több embernek munkát adni. A lényeg csakugyan ez: miként lehet több embert ellátni, amint hogy pl. Angolország eléggé mutatja, hogy a nagybirtok is bátran és nyugodtan megmaradhat ott, ahol az embereket már a nagybirtokra nem, hanem csak másutt, ipari foglalkozásokban, lehet eltartani. A nagybirtok problémáját nem annyira az helyezi előtérbe, hogy itt van, itt nyúlik el előttünk és bárhova járunk, mindenütt beleütközünk lombos fáktól szegélyezett nagy négyszögeibe; nem, a nagybirtok ma már elsősorban népesedési kérdés: mennyi embert tud illően, emberi módon eltartani munkaalkalmaival, amikor a mai gazdasági üzemek alig tudják többé ellátni a folyton szaporodó népességet.

¹ V. ö. Joó Tibor: Az ifjúság és a falu népe. Magyar Szemle, 1929., VI. 287—289. A tanyai agrársettlemment-mozgalom Szegeden. Magyar Szemle 1929. VII. 375—378.

Magyarország lakosságának relatív túlnépesedett volta kényszerít arra, hogy fűrészve keressük, hol van még felhasználatlan terület, hol lehet még új munkaalkalmakat találni, vagy pedig minő termelési, üzemi változtatásokkal tudunk minél több embernek munkát biztosítani.¹ Ebből a szempontból a nagybirtok még nyugati minták szerinti likvidálása előtt is, mely persze valamikor, a történeti processzus során, be fog következni, sok lehetőséget fog nyújthatni, s ha ezen lehetőségek tanulmányozásával maguk a nagybirtok urai is foglalkoznak, nincs kizárva, hogy birtokkomplexumaik üzemét még hosszabb időre biztosíthatják állami vagy társadalmi beleszólásoktól. Minél több embert tart el egy nagybirtok vagy nagyüzem, annál hasznosabb a társadalomra, s ez az igazi, minden anyagi szemponton felül álló mértéke úgy az agrár-, mint a kapitalisztikus kérdésnek.

Mert minden dolog mértéke az ember, s ezt a régi mondást társadalmi és gazdasági viszonyainkban ma is alkalmaznunk kell. Ha vallásunk elismerteti velünk az emberi lelkek egyenlő jogait és értékelhetőségeit, akkor el kell ismernünk embertársainknak azt a jogát is, hogy emberi módon, az illető korszak emberi felfogásához híven élhessék le életüket. Ez a humanizmus, és politikai formája, a demokrácia, melyet én kereszténynek szeretnék nevezni, ma már minden európai, nyugati programúiban kötelező, s ez adja meg a mai ifjúság társadalomszemléletének a magyarság mellett igazi alapszínét, bár így kívülről nézve mozgalmukat, feltűnő, mily keveset követik, s talán kevéssé is ismerik a külföldnek antimarxista, keresztény és nemzeti alapon kiképzett szociális szervezését és gyakorlati munkásszervezkédséit. Mégis bizonyos, hogy e fiatalság ma még forrongó vitáiból, chaotikus írásműveiből magyar nemzeti vagy népi demokrácia bontakozik ki, csakúgy, mint az érettebb rész komoly kezdeményeiből és főként a tanuló, olvasó és gondolkodó fiataloknak egymást nevelő előadásaiból. Szeretném hinni, hogy ez a modern demokratikus mozgalom előbb-utóbb mégis ki fog alakulni történeti képződménnyé, megtisztulván zavaraitól és megszabadulván túlzó türelmetlenségétől; szeretném hinni, hogy ha mi valamikor meg tudjuk közelíteni a Nyugatnak százados társadalmi evolúcióban kiegyensúlyozott viszonyait, ezen az úton a mai fiatalság fog bennünket magával ragadni. Egy tulajdonsága mindenesetre van a mozgalomnak, mely nagy történeti feladatok vállalásának előfeltétele: az önzetlenség, a személyi érdek kerülése, sőt megvetése annak, aki a mozgalom szárnyain akar hatalomhoz jutni. Ifjúsági mozgalomnál eléggé nem becsülhető erény.

És aki az „idősebbek“ közül mégis bizalmatlansággal vagy gyanúval telten nézi az „ifjak“ e mozgalmát, nézzen saját keblébe és mondja meg, nem hibás-e ő is abban, hogy ez az ifjúság, magára hagyatva, kellő táplálékkal el nem látva, örök kritikai érzékében évtizedeken át leszorítva végre is megpróbálja saját szellemi útjait jární?!

SZEKFŰ GYULA

¹ Báró Kornfeld Móric: A túlnépesedés problémái. Magyar Szemle, 1927. I. 25—32. 11.